

یاسای بزربووه‌کان له هه‌لمه‌ته‌کانی له‌ناو بردنی به‌کۆمه‌لی گه‌لی کوردستانی عێراق

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌و میهره‌بان

به‌ناوی گه‌ل

ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستانی عێراق

ژماره‌ی بریار: ٥

میژووی بریار: ١٩٩٩/٤/٢٨

«بریار»

پشت به‌ر ده‌سه‌لاته‌ی که به‌پیتی برکه (٣) ی ماده‌ده (٢) له‌یاسای ژماره (١٠) ی سالی ١٩٩٧ پیمان دراوه و له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایه‌ی که نه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستانی عێراق له‌ دانیشتنی رۆژی ١٩٩٩/٤/٢٤ یدا یاساکاری کرد و ه‌ بریاری دهره‌ینانی نه‌م یاسایه‌مان دا:

ژماره (٣) ی سالی ١٩٩٩

یاسای بزربووه‌کان له هه‌لمه‌ته‌کانی له‌ناو بردنی به‌کۆمه‌لی گه‌لی کوردستانی عێراق

ماده‌ی یه‌که‌م:

حوکمه‌کانی نه‌م یاسایه‌ی بزربووه‌کان نه‌م حاله‌تانه‌ی خواره‌وه ده‌کره‌وه:

١- ئه‌وانه‌ی له‌ماوه‌ی هه‌لمه‌ته‌ی کۆچ پێ کردنی کورده فه‌یلییه‌کان له‌لایه‌ن حکومه‌تی ناوه‌ندی عێراقه‌وه له‌سالی ١٩٨٠ دا بزربوون، ١٩٨٠/١٢/٣١ به‌میژووی جارسانی بزربوونیان داده‌تری و که‌ران به‌دوای چاره‌نووسیان له‌ رووی هۆبه‌کانی وکات و مه‌به‌سته‌که‌ی به‌تیپه‌ر بوونی چوار سال به‌سه‌ر بزربوونیاندا کۆتایی هاتووه.

٢- ئه‌وانه‌ی له‌ماوه‌ی هه‌لمه‌ته‌ی له‌ناو بردنی کورده بارزانییه‌کان له‌لایه‌ن حکومه‌تی ناوه‌ندی عێراقه‌وه له‌سالی ١٩٨٣ دا بزربوون و رۆژی ١٩٨٣/١٢/٣١ به‌ میژوویه‌ک داده‌تری بۆ جارسانی بزربوونیان و که‌ران به‌دوای چاره‌نووسیان دا له‌ رووی هۆبه‌کانی وکات و مه‌به‌سته‌که‌ی به‌تیپه‌ر بوونی چوار سال به‌سه‌ر بزربوونیاندا کۆتایی هاتووه.

۳- نهوانه‌ی له‌ماوه‌ی هه‌لمه‌تی له‌ناوبردنی خه‌لکی شاری هه‌له‌بجی شه‌هید به‌چه‌کی کیمیایی له‌لایهن حکومه‌تی ناوه‌ندی عیراقه‌وه له ۱۶/۳/۱۹۸۶دا بزربوون و، روژی کاره‌ساته‌که به‌میژوو‌یه‌ک دا ده‌نری بۆ جار‌دانی بزربوونیان و که‌ران به‌دوای چاره‌نووسیان، له‌رووی هۆبه‌کانی وکات و مه‌به‌سته‌که‌ی، به‌تیپه‌ر بوونی چوارسال به‌سه‌ر بزربوونه‌که‌یاندا کوتایی هاتوو.

۴- نهوانه‌ی له‌ماوه‌ی هه‌لمه‌ته‌کانی له‌ناوبردن، که‌ پێیان ده‌گوتری (نه‌نفال) له‌سالی ۱۹۸۸دا بزربوون، ۳۱/۱۲/۱۹۸۸ به‌میژوو‌یه‌ک دا ده‌نری بۆ جار‌دانی بزربوونیان و که‌ران به‌دوای چاره‌نووسیان له‌رووی هۆبه‌کانی وکات و مه‌سه‌به‌ته‌که‌یان، به‌تیپه‌ر بوونی چوار سال به‌سه‌ر بزربوونه‌که‌یاندا کوتایی هاتوو.

۵- نهوانه‌ی له‌ماوه‌ی راپه‌رینه‌که‌ی ناداری ۱۹۹۱ و کۆروه‌وه‌ ملیۆن‌بیه‌که‌ی که‌ به‌دوای داها‌ت بزربوون، ۳۱/۱۲/۱۹۹۱ به‌میژوو‌یه‌ک دا ده‌نری بۆ جار‌دانی بزربوونیان و که‌ران به‌دوای چاره‌نووسیان له‌رووی هۆبه‌کانی وکات و مه‌به‌سته‌که‌ی به‌تیپه‌ر بوونی چوار سال به‌سه‌ر بزربوونه‌که‌یاندا کوتایی هاتوو.

مادده‌ی دووهم:

ا- تیپه‌ر بوونی نه‌و ماوانه‌ی که‌ له‌مادده‌ی یه‌که‌مدا هاتوون ده‌بینه‌ قهرینه‌ و به‌حوکم‌یک دا ده‌نری بۆ مردنی بزربووه‌که‌ی که‌ نه‌م یاسایه‌ ده‌یکرتنه‌وه.

ب- نه‌که‌ر ژنه‌که‌ بزربوویت به‌لکه‌ی وه‌فاتنامه‌ی به‌حوکم بۆ ده‌رچوو، نه‌و می‌رده‌که‌ی بۆ نییه‌ خوشکی ژنه‌که‌ی یا نه‌وانه‌ی ناتوانی له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌که‌ی خۆی کۆیان بکاته‌وه‌ بیهیتی تاکو به‌ته‌واوی چاره‌نوسه‌که‌ی دیار ده‌که‌ویت.

مادده‌ی سێهه‌م:

ا- دادگای تایه‌ت به‌لکه‌ی مردنی نه‌و بزربووه‌ی که‌ نه‌م یاسایه‌ ده‌یکرتنه‌وه‌ ده‌رده‌چوینی له‌سه‌ر داوا‌یه‌کی پێشکه‌ش کراو له‌لایهن یه‌کتیک له‌خزمه‌کانی تاکو زاده‌ی پله‌ی چواره‌م و نه‌ه‌ش دوای په‌یدا کردنی به‌لکه‌ی شایه‌دی یه‌، له‌لایهنیکی کارگیریی تایه‌ت، که‌ پشتگیریی بکات و ده‌سنیشانی یه‌کتیک له‌و حالتانه‌ بکات که‌ بزربووه‌که‌ ده‌گرنه‌وه‌ و له‌مادده‌ی یه‌که‌می نه‌م یاسایه‌دا هاتوون.

ب- له‌کاتی نه‌بوونی خاوه‌نی په‌یوه‌ندی له‌و پلانه‌ی که‌ له‌بره‌که‌ (ا) باس کراون، له‌م باره‌دا هه‌موو خاوه‌ن به‌رژه‌وه‌ندیبه‌ک یان لایهنیکی حکومه‌تی بۆیان هه‌یه‌ دوای ده‌رچوواندن به‌لکه‌ی وه‌فاتنامه‌ به‌پیتی نه‌وانه‌ی سه‌روه‌ه‌ بکات.

مادده‌ی چواره‌م:

دادگای شوینی دانیشتنی داواکاری به‌لکه‌ی وه‌فاتنامه‌ یان شوینی بوونی نه‌و لایهنه‌ حکومه‌تییه‌ی که‌ داوا‌ی به‌لکه‌که‌ ده‌کات، به‌دادگای تایه‌ته‌ندی ده‌رچوواندن به‌لکه‌ی وه‌فاتنامه‌ی بزربووه‌که‌ دا ده‌نری، که‌ نه‌م یاسایه‌ ده‌یکرتنه‌وه‌، هه‌روه‌ها قه‌سامی شه‌ری یاسایی که‌ به‌پیتی به‌لکه‌ی ناوبراو ده‌رچوونراون نه‌مه‌ش به‌ ده‌ره‌ له‌ حوکمه‌کانی بره‌گی یه‌که‌می ماده‌ (۳۰۵)ی دادگایی کردنی شارستانی ژماره‌ (۸۳) ی سالی ۱۹۶۹.

ماددهی پینجهم:

رۆژی دەرچوو اندنی بەلگەیی و هفاتنامە بەمیتروویک دادەنریت بۆ مردنی ئەو بزربووەی کە ئەم یاسایە دەیکرتنەو وەک حوکمیتک و، ژنی بزربووە کەش پیتووستە خۆی بە (عییدەیی مردن) بەستیتنەو کە چوار مانگ و (دە) رۆژە لە میترووی دەرچوونی بەلگەکەو.

ماددهی شەشەم:

لەبارتیک دا کە نیسپات بوو لەپاش دەرچوونی بەلگەیی مردنەکەیی، بزربووەکە زیندوو، ئەوا حوکمەکانی ماددهی یەکەمی یاسای باری کەسایەتی ژمارە (١٨٨) ی سالی ١٩٥٩ ی هه‌موار کراو و حوکمەکانی یاسای چاودیری ناکاملەکانی (قاصرین) ی ژمارە (٧٨) ی سالی ١٩٨٠ ی بەسەردا دەسەپینری.

ماددهی هەوتەم:

بەلگەیی ئەو و هفاتنامەیی کە بەپیتی ئەم یاسایە دەرچوو، دەکەویتە بەر ریکەکانی تانوون لیدان کە لەفەسلی دووهم و ماددهی (٢١٦) ی یاسای دادکایی کردنی شارستانی ژمارە (٨٣) ی سالی ١٩٦٩ ی هه‌موار کراو دا هاتوون.

ماددهی هەشتەم:

- ١- دوو دینار رەسم لەتۆمار کردنی بەلگەیی و هفاتنامە وەرەکیرری کە بەپیتی ئەم یاسایە دەرچوو.
- ٢- بەلگەیی و هفاتنامەیی دەرچوینراو لەرەسمی پوول و ئەو غەرامەیی کە لە یاسا کارپیکراو هکان دا هاتوو دەبووردری.
- ٣- قەسامی شەری و یاسایی کە بەگوتەری بەلگەیی و هفاتنامە ریکخراون و بەپیتی ئەم یاسایە دەرچوون، لەرەسمەکانی دادوهری دەبووردری.

ماددهی نۆیەم:

کار بەهیچ دەقیکی یاسایی ناکریت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆک بیت.

ماددهی دەیەم:

دەبێ وەزارەتەکانی داد و ناوخوا رینمایی پیتووست بۆ جیتبەجی کردنی ئەم یاسایە هەر یەکەیان بەپیتی تاییتمەندی خۆی دەرکات.

ماددهی یازدەیەم:

دەبێ ئەنجوومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە جی بەجی بکەن.

ماددهی دوازدەیەم:

ئەم یاسایە لەرۆژی دەرچوونییەو جی بەجی دەکریت و لەرۆژنامەیی رەسمیشدا بلاو دەکرتنەو.

جوهر نامق سالم

سەرۆکی ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراق

هۆیه پێویستهکانی دهرهینانی ئەم یاسایه

سیاسهتی سهركوتکردن و پاكتاوكردنی رهگهزی دژی كورد رێبازێكه له سهردهمیكى زۆر كۆنهوه پهیرهو كراوه، شارستانییهتی مرۆفایهتی و، پهردسهندنی نهبوونهته بارمتهیهك بۆ واز لێ هینان یان راگرتنی، ههروهها نهوهرگرتنی دهولت و حكومهته حوكمرانهكانی كوردستان له نهتهوه رێكخراوه نیو دهولتهتییهكانی دیکه و نه دهرچوونی لایحهی مافهكانی مرۆف و پهیمانه نیودهولتهتییهكانی دیکه ی پهیوهندیدار كاربگهڕیهکیان نهبووه لهسهه لهئوهشاندهوهی ئەو سیاسهته یان ئەو رێبازه یاخود سووك كردنی و، ئەو سیاسهتهش له كوردستانی عێراق و لهو (۳۰) سالهی دواییدا كهیشته پۆیهی، لهو كاتهی كه كرا به كێلگهی تاقی كردنهوهی چهكي به كۆمهڵ كۆژ كه دهولتهتان حهرامیان كردهوه، وهك یهكهمین دهسپێكهاری له میژووی مرۆفایهتی، كه دهولتهتیك چهكي كمیایی حهرام كراو له ههلمهتی لهناو بردنی به كۆمهڵ له دژی گهلی خۆی بهكار بێنی و ههزاران كهس بینه قوربانی و، ئەمهش له ههلبجهی شههید و باليسان و شیخ وسانان و بادینان و ناوچهی دیکه رووی دا. پێش ئهوهش ههلمهتی دهربهدهر كردنێکی فراوان له دژی كورده فهیلییهكان دهستی پێ كرد بوو، له ههموو بهلگهنامهیهك روون كرانوه كه ناسنامهیهك بسهلمیتنی و رهگهزنامهی عێراقیان لێ سهندرایهوه و ههزاران كهسیان لێ ون كراو، دواي ئەم ههلمهتانهی لهناو بردنیش، ههلمهتیکی درندانهی تر بۆ پاكتاوكردنی كورده بارزانییهكانی بهدوا داهاات و ههزارانی دیکه ون كران و دواي ئهوهش ههلمهتی فراوانتریان بهدوا داهاات و پێیان دهگوتری ههلمهتهكانی (ئهنفال)، كه دهستیان گهیشه پتر له (۱۸۲) ههزار پیرو نافهت و لاوو مندال. له دواییدا ههلمهتی گرتنی ژمارهیهکی زۆر له هاوولاتیان روویدا، بهوهی كه پاش رایهرین و لهكاتی كۆروهه ملیۆنییهكهدا كهوتنه

دهست هیزه‌کانی دهسته‌لاتی ناوه‌ندیی به‌غدا و تاکو ئیستاگه‌ش چاره‌نووسی قوربانیه‌کانی هه‌لمه‌ته ناوبراوه‌کان ناشکرا نه‌کراوه‌و ، ریک‌خراوه‌ نیو ده‌وله‌تیه‌کان داوا کراون بو که‌وتنه ژیر باری یاسایی و سیاسی و نه‌ده‌بییان و حکومه‌تی عیراقیش داوای لی ده‌کری که به ره‌سمی و به ناشکرا نه‌وه روون بکاته‌وه که چاره‌نووسی نه‌و قوربانیه‌نه‌ی هه‌لمه‌ته‌کانی پاکتاو‌کردنی ره‌گه‌زیی به‌چی گه‌یشت؟ له هه‌مان کاتیشدا کیشه‌که‌یان له ده‌زگا نیوده‌وله‌تیه‌ تایه‌تمه‌نده‌کاندا به‌پیتی حوکمه‌کانی یاسای نیوده‌وله‌تی و به‌لین و په‌یمانیه‌ نیو ده‌وله‌تیه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان به‌ریا بکات.

له‌به‌رده‌م نه‌م واقیعه‌ تاله‌شدا، نازار و نه‌شکه‌نجیه‌ی نه‌وانه‌ی که له خیزانه‌کانی نه‌و قوربانیه‌یانه و خزم و کهسه‌کانیان له ژیاندا ماون که‌له‌که‌یان کردووه‌و ، که‌و / توونه‌ته به‌رده‌م کیشه‌ی یاسایی و شه‌رعی و پتوبستی به‌ ئاسانکاری و چاره‌سه‌رکردن هه‌یه‌و ، له‌به‌رته‌وه‌ی نه‌و چاره‌سه‌رکردانه به‌پیتی یاسا‌کاری‌یکراوه‌کان زور ئیشیان پی ده‌وی و ریگای دووریان دیته پتیش و له‌به‌ر زوری قوربانیه‌کان و نازاردانی ده‌روونی نه‌و که‌سانه‌ی که له خیزانه‌کانیان ماونه‌ته‌وه و باری تایه‌تیه‌کان. پتوبستییه‌کی زوری به‌ ده‌ره‌تانی یاسایه‌ک ده‌کرد بو ئاسان کردنی نه‌و کاروبارانه‌و له هه‌مان کاتیشدا له‌گه‌ل حوکمه‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی و بنچینه‌ سه‌ره‌کییه یاسایه‌کان نه‌گونجاو نه‌بیت و ، ریگه‌ی داواکاری و موراجه‌عت کورت کاته‌وه و کاره‌کانیش ئاسان بکات به‌ جو‌ریکی وا که ماندووه‌تی و نازاری نه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندیدارن سووک بکات، بو‌یه نه‌م یاسایه‌ ده‌ره‌تیا.